

A csipkekendőt vedd válladra
és éjsötét
cipőt végy! Húzzon tuszt a banda,
mikor belépsz!

Vigyázva hordd! Szeretni kell, mi ó!
És add tovább,
mint egy fekete betűkkel gyűjtogató
röpcédulát!

AZ EMLÉKEZET TEMPLOMA BERLINBEN

Se győztesek, se legyőzöttek,
csak sétálók sétálnak ott, ahol
egykor a hullák bűze főtt fel...
Én, én kiáltok a romok alól.

PAYSAGE ÉS GENIUS LOCI

Babits Mihály a Szentföldről

Nem hiszem, hogy „ismeretlen Babits-írást” találtam a megjelenése idején közismert *Magyar Művészet* lapjain (1927/9.). A KARCOK A SZENTFÖLDRŐL, ZÁDOR ISTVÁN ALBUMÁ-nak gépirata megtalálható a hagyatékban, létét és megjelenését jegyzik a bibliográfiák. De sem a költő tanulmányköteteiben, sem a további válogatásokban nem olvasható. Egy tanulmányában Gál István hosszan idéz belőle, de könyvébe és Babits-válogatásába nem veszi fel az ismertetőt. Az író és művének gondozói mellőzték az újraközlést, akár el is tűnődhetnénk feledékenységük okain. Feltehetően erre a változó korszellem

nem volt épp kedvező. Zádor István „összolkai festő és grafikus” Lyka Károly szerint 1920 tavaszán jelen van a *Szimyei Merse Pál Társaság* alapítói között, a *Magyar Rézkarcolók Szövetségének* 1929-től elnöke; Lyka mellett Elek Artúr, Farkas Zoltán, Rabinovszky Máriusz írtak elismeréssel szép számú tárlatáról, Rabinovszky még a „*rembrandti maîtrise*”-t is emlegeti. 1925-ben a *Múlt és Jövő* című folyóirat támogatásával egy tizenegy litográfiából álló BUDAPEST MAPPÁ-t adott ki sikerrel, a Szentföldre hasonló támogatással került, ahová többrétű „kíváncsiság” sarkallhatta, nemcsak a bibliai tájak iránti vágyó-

dás, ebben bőséggel voltak hazai elődei. Az egykori haditudósító figyelmét (jól sejteti ezt Babits) fokozza a húszas években ott megnyílt „új honfoglalás”. Békét kívánna látni és láttatni az ősi vidékeken. Otthont alkotó munkát a keresztények és zsidók, a mohamedánok és zarándok „megrebiták” szent helyei, a helybéliek és látogatók között. A rézkarlapok sokféle nosztalgiáról árulkodnak, Babits, aki ugyanígy tájékozott, az időszerűségtől való tartózkodást is értékeli. A „megbízathoz” talán a két közeli jó barát, Elek Artúr és Beck Ö. Fülöp révén juthatott, a szobrász épp mellszobrát mintázza 1927 nyarán. A költő nem sokat pihent „Bildungsromanja” tavaszi megjelenése után: sorozatban nyilatkozik a regényt ért támadások asszói-ban. Készül a maga munkásságának huszonöt éves jubileumára, folytatja vitáit a Baumgarten-hagyaték, perét „*a kettészakadt irodalom*”, evvel Ady körül. „*A Martinnuzziak kora jött újra...*” – mondta márciusban, és Esztergom lejtője sem hozott teljes enyhülést.

Komlós Aladárral folytatott beszélgetése „*a zsidókérdésről*” (*Múlt és Jövő* – 1926. november) viharzó gyanúkat támasztott a PSYCHOANALISIS CHRISTIANA költője iránt, megrendítve a „kurzus” várakozásait. „*Engem már sokszor és sokféleképpen támadtak, s főleg sokféle okért..., támadtak jobbról és balról; mert modern vagyok és mert konzervatív...; mint szocialistát és mint fajvédőt; mint filozemítát és antiszemítát; mint pártembert és mint csapodár árulót (holott én mindig egy voltam és mindig én voltam); támadtak ellenségeim és barátaim...*” – idézi Babits egy évszám nélküli jegyzetét Gál István a költő „*zsidószemléletéről*” szóló tanulmányában, ahol legfőként a HALÁLFIAI ez irányú tanulságaival, az őtestamentumi történetek és próféták idézésének elemzésével, a jó barátok és példaképek hatásaival foglalkozik. Egy töredéket idéz, ahol Babits „*önmagát állítja az üldözött zsidókkal egy*

sorba” a keményebb zaklatások idején. Meglepő, hogy a Komlóssal folytatott beszélgetést nem említi, ahol Babits a „*kikeresztelkedés vagy cionizmus*” alternatívájáról nyilatkozott. Komlós „*tudomásul vette*” akkor ezt, de Ballagi Ernő egy nyílt levélben nyomban vitába szállt.

Természetesen Babitsnak is voltak nosztalgiái a Szentföld iránt: keresztényi hittel érzi át „*a színhelyek*” régi és új, „*numenét*”. A „*rejtelmet és törvényt, a titkos igazságokat*” egyaránt. A „*kő- és homokfelületek, a kék ég, a szent tájak*” ájérét, majd a táj és az ember, a látvány és művész más műveiben is élő kapcsolatát. Látja a realiztikus karcokban is az évezredes pusztítás során alakult kiüresedést, egyben a Jordán zöldellő vidékeit, ahol, mint Renan mondja, a vigasztalanságtól megszabadulhat a szív. Reménykedik „*az új nemzedék buzgóságában*”, hiszen tagjai fiatal fákat ültetnek Ábrahám letarolt vidékein. Mózes idézi a Pátriárkára emlékezően, közben Edgar Allan Poe „rejtelmét”, mivel épp az ő novelláival bajmóldóhatott. Feltűnik előtte „*az Istennel való küzdelem csatateré*”, látja „*Krisztus nagy keresztjének árnyát a Golgothán*”, akinek története egy későbbi jegyzete szerint „*álremekművé*” degradálódott Giovanni Papini tollán.

„*...Semmi a régi nagyság és szentség emlékeiből...*” – tör fel a sóhaj a nosztalgia mögül. A *paysage* sivár, de felsugárzik a *genius loci* fényköre, szinte észrevétlenül, mint más műveiben korábban és utóbb. Korántsem „*műkritika*” formálódott itt a precíz pontosságú lapok pergetése során: a szellem és lélek szárnyalását sugallják a látnivalók. Sokféle hit és nemzet „*lebegő örlelkét*” talán. Mindazt, ami a madarak röptében úszik a felhőtlen egek alatt, a romok és puszták, a ligetek és kőhegyek, a városok és falvak felett. A barlangok mélységeiben és a templomok magaslatinál.

Bodri Ferenc